

FINANSTILSYNET

THE FINANCIAL SUPERVISORY
AUTHORITY OF NORWAY

Rundskriv

Enkelte regnskapsmessige forhold basert på regnskapskontrollen i 2013

RUNDSKRIV:

11/2013

DATO:

02.12.2013

RUNDSKRIVET GJELDER FOR:

Utstedere på Oslo Børs og Oslo Axess
og som har Norge som hjemstat

FINANSTILSYNET

Postboks 1187 Sentrum

0107 Oslo

1 Innledning

Finanstilsynet fører kontroll med finansiell rapportering fra utstedere som er notert på Oslo Børs og Oslo Axess. Regler om kontrollen er gitt i verdipapirhandelloven med forskrift.

Rundskrivet omhandler regnskapsmessige forhold som Finanstilsynet har observert i løpet av det siste året. Avsluttende brev til noterte foretak blir offentliggjort på [Finanstilsynets nettsted](#).

2 Verdifall på eiendeler

Finanstilsynet omtalte i [rundskriv 5/2011](#) og [rundskriv 19/2012](#) temaer knyttet til IAS 36 *Verdifall på eiendeler* og beregning av bruksverdi. I dette rundskrivet som oppsummerer erfaringene fra 2013, er bestemmelsene knyttet til estimering av fremtidige kontantstrømmer ved fortsatt bruk av en eiendel og fastsettelse av gjeldsmargin i avkastningskravet sentrale.

2.1 Estimering av kontantstrømmer ved beregning av bruksverdi

Bruksverdi er nåverdien av fremtidige kontantstrømmer som forventes å oppstå av en eiendel. IAS 36.30 beskriver elementer som skal gjenspeiles i beregningen av en eiendels bruksverdi. Det skal tas hensyn til forventninger om mulige variasjoner i beløp eller tidsplan for de fremtidige kontantstrømmene. Justeringene skal skje enten i kontantstrømmene eller diskonteringsrenten. Uansett hvilken måte elementene gjenspeiles på, skal resultatet være den forventede nåverdien av de fremtidige kontantstrømmene, det vil si "det veide gjennomsnittet av alle mulige utfall", jf. IAS 36.32. Det følger at estimatene skal gjenspeile området av mulige utfall heller enn et enkelt, mest sannsynlig beløp eller et høyeste eller laveste beløp, se IAS 36 A3 c).

Et foretak skal basere kontantstrømmene på de siste godkjente finansielle budsjettene og/eller prognosene. Videre skal det benyttes rimelige og dokumenterbare forutsetninger. Finanstilsynet gjør oppmerksom på at kontantstrømmene ikke nødvendigvis skal være identiske med budsjetter og/eller prognoser ved beregning av bruksverdi. Budsjetter og prognoser kan være mer optimistiske enn det som følger av et "beste estimat" og kravet om rimelige og dokumenterbare forutsetninger.

IAS 36 vedlegg A viser to metoder for beregning av nåverdi: tradisjonell metode og metode for forventet kontantstrøm. Etter det Finanstilsynet har erfart, er det en utbredt praksis å bruke den tradisjonelle metoden med fastsettelse av én enkelt kontantstrøm og justering av usikkerhet i diskonteringsrenten. Finanstilsynet har påpekt at metoden for forventet kontantstrøm, for eksempel ved bruk av scenarioanalyser, kan være et mer effektivt måleverktøy enn å justere for usikkerhet i diskonteringsrenten. En justering av diskonteringsrenten kan få karakter av å være sjablonmessig og reise større utfordringer knyttet til kravet om rimelige og dokumenterbare forutsetninger sammenlignet med en scenarioanalyse. Ved å estimere flere mulige utfall av kontantstrømmer, vil effekten av de

ulike forutsetningene komme klarere frem både med hensyn til angitte verdier og vektingen av de ulike utfallene, se IAS 36 A7. Det kan likevel være risikoer som det er vel så hensiktsmessig å ta hensyn til i diskonteringsrenten som i kontantstrømmene, for eksempel politisk risiko. Regnskapsavleggere må ha et bevisst forhold til kontantstrømmenes utfallsrom og hvilken metode som er mest hensiktsmessig å benytte for å komme frem til det veide gjennomsnittet av alle mulige utfall. Dette er viktig for å sikre at det blir tatt hensyn til hele utfallsrommet, og at enkelte utfall ikke blir tillagt for stor vekt.

2.2 Fastsettelse av gjeldskrav i diskonteringsrenten

Diskonteringsrenten skal være satsen før skatt som gjenspeiler gjeldende markedsvurderinger av pengers tidsverdi og eiendelens særlige risiko som de fremtidige kontantstrømmene ikke er justert for, jf. IAS 36.55. Rentesatser som benyttes for å diskontere kontantstrømmer, skal gjenspeile forutsetninger som stemmer overens med de som ligger i de estimerte kontantstrømmene, jf. IAS 36 A3. IAS 36.56 utdyper definisjonen av diskonteringsrenten.

En rentesats som skal benyttes til å diskontere fri kontantstrøm til totalkapitalen, må reflektere både et egenkapitalavkastningskrav og et gjeldskrav. Finanstilsynet har erfart at det er utbredt praksis å ta utgangspunkt i en "Capital Asset Pricing Model" for å bestemme egenkapitalavkastningskravet. Gjeldskravet fastsettes ofte ut fra foretaks marginale lånerente eller andre lånerenter i markedet, jf. IAS 36. A17. Finanstilsynet understreker at rentesatsene skal justeres for å gjenspeile markedets vurdering av de særlige risikofaktorene knyttet til eiendelens kontantstrømmer. Risiko som ikke er relevant, og risiko som kontantstrømmene allerede er justert for, skal det ikke justeres for. Det vises til IAS 36 A18. Videre er det viktig at diskonteringsrenten er uavhengig av foretakets kapitalstruktur. Fremtidige kontantstrømmer fra eiendelen er ikke avhengige av hvordan eiendelen er finansiert, jf. IAS 36 A19. Forholdstallet mellom gjeld og egenkapital som benyttes i beregning av vektet totalavkastningskrav, bør være i tråd med normal kapitalstruktur i bransjen, basert på virkelig verdi av egenkapital og gjeld.

Dersom foretakets lånerente skiller seg vesentlig fra andre bransjeaktørers lånerente, er dette en indikasjon på foretaksspesifikke forhold som det må vurderes om er relevante for eiendelens estimerte kontantstrømmer. Det kan for eksempel være at foretaket har en vesentlig dårligere kredittverdighet enn konkurrentene og dermed et høyere risikopåslag i den marginale lånerenten. Dette vil ikke nødvendigvis være relevant ved beregning av bruksverdien av eiendelene. Tilsvarende må gjeldskravet justeres dersom et foretak har en kapitalstruktur som skiller seg vesentlig fra øvrige bransjeaktører, jf. IAS 36 A19. Det kan også være at forskjellen i rentesatsen gjenspeiler at foretaket har en mer ensartet virksomhet enn selskaper det er naturlig å sammenligne med. I slike tilfeller kan foretakets rentesats gjenspeile risikoen knyttet til den aktuelle eiendelen i større grad enn hva som er tilfelle for lånerenten til sammenlignbare selskaper. Det er uansett viktig at det foretas en sammenligning av gjeldskravet mot andre bransjeaktører og at det gjøres en analyse av hva eventuelle forskjeller skyldes. Diskonteringsrenten skal gjenspeile markedets vurdering av de særskilte risikofaktorene som knytter seg til eiendelens estimerte kontantstrømmer. Foretakene må vurdere eventuelle justeringer av sin marginale lånerente for å tilfredsstille dette kravet.

3 Sikringsbokføring – dokumentasjon

Sikringsbokføring kan benyttes når samtlige dokumentasjonskrav er oppfylt. All relevant dokumentasjon må være på plass fra starten av sikringsforholdet. Sikringsbokføring kan ikke benyttes i regnskapet dersom sikringsdokumentasjonen mangler. I slike tilfeller må sikringsinstrumentet, for eksempel terminkontrakter, regnskapsføres som om foretaket ikke har benyttet sikringsbokføring.

3.1 Generelt

Mange foretak har transaksjoner (salg og/eller kjøp) i en eller flere fremmede valutaer, og de benytter sikringsinstrumenter for å sikre fremtidig forventet kontantstrøm fra slike salg og/eller kjøp. Etter IAS 39 *Finansielle instrumenter – innregning og måling* skal urealisert gevinst/tap på derivater som hovedregel presenteres som del av det ordinære årsresultatet.

Dersom betingelsene for kontantstrømsikring er oppfylt og foretaket velger å benytte reglene for sikringsbokføring, skal urealisert gevinst/tap på sikringsinstrumentet føres som Andre inntekter og kostnader ("Other comprehensive income") i Totalresultatet og føres til en separat komponent av egenkapitalen¹. Når den forventede transaksjonen inntreffer, skal verdiendringene omklassifiseres fra egenkapitalen over Andre inntekter og kostnader og til resultatet samtidig som den sikrede transaksjonen påvirker resultatet.² Derivater regnskapsføres til virkelig verdi i balansen uansett om sikringsbokføring benyttes eller ikke.

Alle kravene til sikringsdokumentasjon må være oppfylt, jf. IAS 39.88.

3.2 Øremerking og dokumentasjon av sikringsforholdet

IAS 39.88 angir ikke formkrav til sikringsdokumentasjonen. Finanstilsynet legger imidlertid til grunn at det skal være en entydig referanse/øremerking av sikringsforholdet, fra starten av sikringsforholdet og gjennom hele sikringsperioden. Dersom et foretak sikrer svært sannsynlige innbetalinger med valutaterminkontrakter, må det være en referanse mellom terminkontrakten og den svært sannsynlige forventede innbetalingen, for eksempel ved å henvise til spesifikk budsjettpost. Dokumentasjonen må foreligge ved inngåelse av terminkontrakten.

Det må fremgå av foretakets sikringsdokumentasjon hvilken risiko som sikres. Ved sikring av fremtidige innbetalinger med terminkontrakter må det angis at det er valutarisikoen som sikres, og det må spesifiseres om denne er representert ved forwardkursen eller spotkursen. Dersom spotkursen sikres, må foretaket skille ut renteelementet ved inngåelse av terminkontrakten og regnskapsføre dette som et derivat etter hovedregelen. Dersom

¹ Tallverdien av det akkumulerte beløpet som er ført mot egenkapitalen, kan ikke overstige tallverdien av den akkumulerte verdiendringen av kontantstrøm på den sikrede risikoen. Eventuell verdiendring på sikringsinstrumentet ut over denne størrelsen må presenteres i resultatet i den perioden den oppstår.

² Dersom den sikrede transaksjonen er kjøp av en ikke finansiell eiendel vil det være mulig, som et prinsippvalg, å omklassifisere samlet beløp ført mot egenkapitalen fra egenkapitalen over Andre inntekter og kostnader og mot kostprisen samtidig som eiendelen balanseføres.

forwardkursen utpekes for sikringsformål, vil det kunne oppstå ineffektivitet selv om sikringsinstrumentet og den sikrede transaksjonen har samme volum dersom sikringsobjektet og sikringsinstrumentet ikke forfaller samtidig. Ineffektiviteten skal innregnes i resultatet løpende.

Etter Finanstilsynets oppfatning kan sikringsbokføring i utgangspunktet bare benyttes for innbetalinger som forventes å komme samtidig med, eller etter forfallstidspunktet for sikringsinstrumentet. Grunnen til dette er at et sikringsinstrument ikke kan øremerkes for sikring for bare en del av perioden som sikringsinstrumentet er utestående, jf. IAS 39.75. Dersom innbetalingen kommer tidligere enn opprinnelig forventet, kan sikringsbokføringen likevel gjennomføres, men dette forutsetter at man er sikker på at det er den forventede transaksjonen som skjer, jf. IG F.5.4. Dette vil kunne påvirke effektivitetstesting.

Foretak som sikrer forventede transaksjoner som anses svært sannsynlige, må dokumentere at transaksjonene er svært sannsynlige. Ved sikring av inntekter/innbetalinger kan dette for eksempel være en andel av budsjetterte inntekter. Foretaket må sannsynliggjøre at det er svært sannsynlig at den sikrede andelen av budsjettet realiseres. Det kan blant annet gjøres ved å vise til at man historisk har oppnådd sikret andel innenfor hver periode.

Det må kunne dokumenteres at sikringsdokumentasjonen var på plass ved inngåelse av sikringsforholdet. En måte å sikre en slik dokumentasjon på, er at sikringsdokumentasjonen dateres og signeres. Det er ikke kun sikringsinstrumentet som skal dateres og signeres, men sammenhengen mellom sikringsobjekt og sikringsinstrument samt øvrig dokumentasjon.

3.3 Nærmere om effektivitetsmåling

Effektivitetsmåling må foretas både prospektivt og retrospektivt, jf. IAS 39.88 a) og e) samt AG 105-106. IAS 39 spesifiserer ikke en spesifikk metode for å måle prospektiv effektivitet. Finanstilsynet mener imidlertid at foretakene ikke bare kan anta at innbetalinger minst tilsvarer utestående terminkontrakter i respektive valutaer. Bakgrunnen for dette er at innbetaling vil kunne skje før sikringsinstrumentet forfaller, noe som kan innebære at det ikke er full sikringseffektivitet. Foretaket må også dokumentere hvordan det vil vurdere sikringsinstrumentets effektivitet. Når det gjelder retrospektiv effektivitet må de faktiske resultatene av sikringen falle innenfor et område på 80–125 prosent for å kunne anses som svært effektiv, jf. AG 105 b). Effektivitetsmåling er også nødvendig for å kunne oppfylle noteopplysningskravene om ineffektivitet i IFRS 7 *Finansielle instrumenter – opplysninger* nr. 24 b). Finanstilsynet påpeker at ineffektivitet ikke skal innregnes i resultatet sammen med sikringsobjektet, men regnskapsføres som gevinst/tap på finansielle instrumenter i resultatregnskapet i den perioden den oppstår.

4 Segmentrapportering og geografiske områder

Det følger av IFRS 8 *Driftssegmenter* nr. 33 at et foretak skal gi opplysninger om geografisk fordeling av inntekter fordelt på sin egen hjemstat, og om vesentlige driftsinntekter henført til én enkelt annen stat. Informasjon om grupper av stater kan gis.

En del foretak innen enkelte bransjer, herunder shipping, oppgir ikke geografisk fordeling av inntekter, ettersom driften er av en slik art at hele verden er definert som hjemmemarkedet. Finanstilsynet har likevel sett at enkelte shippingselskaper gir denne informasjonen.

Opplysninger om geografisk fordeling av inntekter er obligatoriske for alle foretak, også de som bare har ett driftssegment. IFRS 8 gir ikke anvisning på hvordan fordelingen av inntekter skal gjennomføres. Denne vurderingen er overlatt til foretakene. Det er imidlertid et krav at det gjøres rede for hvordan fordelingen av inntekter er gjort, og at beløpene som rapporteres bygger på den finansielle informasjonen som brukes ved utarbeidelse av finansregnskapet. Innenfor shipping kan dette eksempelvis være at man fordeler inntekter geografisk etter lastehavn. Det må også opplyses om hva som er definert som foretakets hjemstat.

5 Ytelsespensjonsordninger og diskonteringsrente

Etter IAS 19 *Ytelser til ansatte* skal pensjonsforpliktelser diskonteres med renten på foretaksobligasjoner av høy kvalitet. I land hvor det ikke er et dypt marked for slike foretaksobligasjoner, skal man benytte renten på statsobligasjoner. Frem til 2012 ble det lagt til grunn at det ikke fantes et dypt marked for foretaksobligasjoner av høy kvalitet i Norge. Renten på statsobligasjoner ble derfor benyttet som diskonteringsrente.

For regnskapsåret 2012 hadde mange foretak endret diskonteringsrenten ved beregning av pensjonsforpliktelser fra 2011 til 2012. Renten på obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) ble av disse foretakene benyttet ved beregning av diskonteringsrenten.

En endring fra statsobligasjonsrente til foretaksobligasjonsrente ved beregning av diskonteringsrenten er en endring i regnskapsmessige estimat. Etter IAS 8 *Regnskapsprinsipper, endringer i regnskapsmessige estimater og feil* nr. 39 skal foretak opplyse om arten og omfanget av en endring i regnskapsmessig estimat som har virkning for inneværende periode, eller som forventes å ha virkning i fremtidige perioder.

Etter IAS 1 *Presentasjon av finansregnskap* nr. 122 skal et foretak opplyse om de vurderingene ledelsen har foretatt som ledd i anvendelsen av foretakets regnskapsprinsipper, og som har mest betydelig innvirkning på beløpene som er innregnet i finansregnskapet. Foretak som har vesentlige pensjonsforpliktelser og hvor vurderingen av diskonteringsrenten får stor effekt på beløpene som innregnes i finansregnskapet, må dermed gi slike opplysninger.

Finanstilsynet har ved gjennomgang av årsregnskapene for 2012 sett at mange foretak ikke har gitt tilfredsstillende opplysninger knyttet til endringen av diskonteringsrenten. Finanstilsynet forventer at det gis tilstrekkelige opplysninger om endringer av estimater knyttet til diskonteringsrenten i finansregnskapene fremover.

Finanstilsynet forventer videre at foretakene gir opplysninger om de vurderingene som ledelsen legger vekt på ved beregning av diskonteringsrenten der dette er viktig for finansregnskapet. Det henvises for øvrig til ESMA's public statement *European common enforcement priorities for 2013 financial statements*. Se punkt 8 under i dette rundskrivet.

6 Bruk av eksterne verdsettelse for fastsettelse av virkelig verdi

IFRS 13 *Måling av virkelig verdi* trådte i kraft 1. januar 2013. Standarden inneholder retningslinjer for hvordan virkelig verdi skal fastsettes. I den grad eksterne verdsettelse legges til grunn i regnskapsavleggelsen, er det foretakenes ansvar å sørge for at disse verdsettelsene er utarbeidet i samsvar med kravene i standarden. Foretakene må kreve at de eksterne verdsettelsene inneholder opplysninger om anvendelsen av prinsippene i standarden, om hvilken eller hvilke verdsettelsesmetoder som er benyttet, samt om de vesentligste forutsetningene som ligger til grunn for anvendelsen av metodene. Dette er viktig for at foretakene skal være i stand til å oppfylle de kravene til noteopplysninger som følger av standarden, jf. IFRS 13.91-99.

Dersom virkelig verdi fratrukket salgsgifter benyttes som gjenvinnbart beløp i nedskrivningsvurderinger, skal prinsippene i IFRS 13 benyttes ved måling av virkelig verdi. Krav til noteopplysninger følger imidlertid av IAS 36.

7 Endring i regnskapsprinsipper, tilbakevirkende omarbeiding eller omklassifisering

Finansregnskapet skal som hovedregel presenteres konsistent fra periode til periode. Dersom et foretak endrer presentasjon og klassifisering av poster i sitt finansregnskap, skal sammenligningstallene endres, med mindre det ikke er praktisk mulig. Sammenligningstall skal også endres dersom foretaket endrer regnskapsprinsipper eller avdekker vesentlige feil i tidligere perioder. Også her er det unntak dersom omarbeiding ikke er praktisk mulig.

Finanstilsynet gjør oppmerksom på at det skal gis noteopplysninger knyttet til tilbakevirkende omarbeiding av poster i finansregnskapet i henhold til IAS 1.41 og 42. Det skal opplyses om arten av omklassifiseringen, størrelsen på hver post som omklassifiseres og grunnen til omklassifiseringen. Når det gjøres endring av regnskapsprinsipper, skal det gis opplysninger i

henhold til IAS 8.28 og 29 for førstegansanvendelse av en IFRS og for frivillig endring av regnskapsprinsipper. Når det avdekkes feil i tidligere perioder, skal det gis opplysninger i henhold til IAS 8.49. Dersom omarbeidelse av sammenligningstall ikke er praktisk mulig, skal det gis opplysninger om dette.

Det skal også presenteres en tredje balanseoppstilling ved begynnelsen av foregående periode dersom ovennevnte omarbeidelser har en vesentlig innvirkning på denne balanseoppstillingen, jf. IAS 1.10 f. Kravet til en tredje balanseoppstilling er utdypet i IAS 1.40A-D.³

Finanstilsynet har sett at enkelte foretak ikke gir de noteopplysningene som kreves ved omarbeidelse av sammenligningstall og heller ikke presenterer en tredje balanseoppstilling når dette er påkrevd.

8 Prioriterte områder i regnskapskontrollen for 2013

Finanstilsynet viser til at ESMA har utarbeidet "[European common enforcement priorities for 2013 financial statements](#)". Her beskrives områder som ESMA mener noterte foretak bør være spesielt oppmerksomme på når de avlegger årsregnskapet for 2013. Dette gjelder forhold knyttet til følgende punkter:

- Nedskrivning av ikke-finansielle eiendeler
- Måling og noteopplysninger knyttet til pensjonsforpliktelser
- Måling og noteopplysninger om virkelig verdi (IFRS 13)
- Noteopplysninger knyttet til viktige regnskapsprinsipper, skjønnsmessige vurderinger og estimater
- Verdsettelse av finansielle instrumenter og noteopplysninger knyttet til risiko (spesielt relevant for finansinstitusjoner)

Finanstilsynet vil ha oppmerksomhet på disse områdene i kontrollen med årsregnskapene for 2013. I tillegg ser Finanstilsynet spesielt på bransjer som er viktige for Oslo Børs. Dette er olje og energi, shipping og sjømat.

9 Halvårsrapporten for 2013 – manglende ansvarserklæring og/eller halvårsberetning

Halvårsrapporten skal inneholde halvårsregnskap, halvårsberetning og erklæringer fra de personene som er ansvarlige hos utstederen, jf. vphl. § 5-6 annet ledd. I erklæringene skal det fremkomme at halvårsregnskapet er utarbeidet i samsvar med gjeldende regnskapsstandarder og at opplysningene i regnskapet gir et rettvise bilde av foretaket og konsernets eiendeler,

³ Bestemmelsene er tilføyd gjennom de årlige forbedringene for perioden 2009–2011 og gjelder perioder som begynner 1. januar 2013 eller senere.

gjeld, finansielle stilling og resultat som helhet, samt at halvårsberetningen gir en rettvisende oversikt.

Finanstilsynet har gjennomgått alle halvårsrapportene for 2013 og funnet at 20 foretak ikke har offentliggjort ansvarserklæring og/eller halvårsberetning som pålagt del av halvårsrapporten. De aktuelle selskapene har fått en kort frist til å offentliggjøre de manglende ansvarserklæringene/halvårsberetningene.

Anne Merethe Bellamy
direktør for markedstilsyn

Gaute S. Gravir
seksjonssjef

Kontaktpersoner:

Spesialrådgiver Tine Svae, tlf. 22 93 97 84,

e-post: tine.svae@finanstilsynet.no

Seniorrådgiver Unni Persson Moseby, tlf. 22 93 97 22,

e-post: unni.persson.moseby@finanstilsynet.no

